

פתיחה לפרק "ארבעה אחין"

כי יִשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אִשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זֶר יִקְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּפְמָה.
(דברים כה, ה)

עליו כאילו היו קרובות אשתו. אכן, תפיסה זו מעוררת גם קושי מסויים – שכן יש לכאורה להבדיל בין המקרה הפשוט שבו זקוקה יבמה ליבם אחד, ובין המקרה שהיא זקוקה לשנים או יותר – האין בהגדרת הזיקה, כקשר מחייב, משום יצירת סתירה מהותית לגבי אשה הזקוקה באותה עת לשני גברים שונים.

בעייה אחרת ביחס לקשר הייבום נעוצה אף היא בצורך להגדיר דברים ביתר דיוק, כשמערכת קשרי המשפחה בין היבמים והיבמות נעשית מורכבת – היא בעיית הזמן הקובע: האם הזמן שבו נוצרת הזיקה הוא שעת מותו של הבעל ("מיתה מבלת"), או שמא יש להרחיק לכת ולומר כי כד בכד עם עצם נישואיה של האשה לבעלה נוצרת הזיקה בינה לבין היבם ("נישואין הראשונים מפילים").

הדיון בבעיות הללו ובירורן, ושאלות אחרות המתעוררות תוך כדי דיון זה, הוא עניינו של הפרק הזה.

בשני הפרקים הראשונים נידונו גופי הלכות שבתחום ייבום כיחידות לעצמן, ואילו מפרק שלישי והלאה הדיון הוא בצירופים של מקרים מסויימים ודוגמאות הוראה שונות להלכה ולמעשה, וכל הדברים מתבססים על העקרונות שכבר נתבארו בפרקים הקודמים אלא שתוך-כדי-כך מבררים מה הדין אם נופלות לייבום נשים קרובות הנשואות לשני אחים או יותר, וכאשר יש יחסי-קירבה שונים בין הנשים ובין יבמיהן. מתוך העיון בצירופי הדברים הללו מתעורר ביתר שאת הצורך לברר מה טיבו של הקשר שבין היבם ליבמה, הקרוי בגמרא "זיקה". מן הכתובים ברור כי היבמה כבולה ליבם, ואינה יכולה להינשא לאִחֵר עד שיפטרנה היבם מקשר הייבום. אולם בתורה עצמה אין הגדרה כלשהי ביחס לתוקפו ולמשמעותו של קשר זה, האם יש לראות בכך רק מחוייבות חד-צדדית של היבמה להמתין עד שיעשה היבם מעשה (וזהו השיטה ש"אין זיקה"), או שמא "יש זיקה", כלומר: היחס בין היבמה והיבם כמוהו כקשר של אירוסין, והוא מחייב את היבם בכך שקרובות ה"זקוקה" נאסרות